

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

1999 m. vasario 13 d.

Nr. 31 (7)

Saturday supplement February 13, 1999

No.31 (7)

Vakaras su Bradūnais

Be Kazimieros ir Kazio Bradūnų vilniečiai jau neišvaizduoja nė vieno reikšmingesnio renginio. Visur juodu kartu — literatūros vakaruose, knygų pristatymuose, koncertuose, bažnyčioje, pagaliau sostinės senamiesčio gatvėse, iš kurių vienoje jiedu dabar apsigyvenę.

Turbūt dauguma vilniečių Bradūnus pažįsta bent jau iš matymo. Pažįsta ir gerbia — ne tik už visuomenės pamėgtą, dar anais, sovietiniais laikais pro geležinę uždangą mus pasiekusią aukšto lygio Kazio Bradūno poeziją, bet ir už juodviejų nuoširdų, geraširdišką būdą, toleranciją, dėmesingumą pažįstamiems ir nepažįstamiems žmonėms. Todėl, kai sausio pabaigoje Mokytojų namai surengė susitikimą su Kazimiera ir Kaziu Bradūnais, prigužėjo, prisigrūdo kupina salė. Vakare taip pat dalyvavo Rašytojų sąjungos pirmininkas, literatūros kritikas Valentinas Sventickas, mūsų poezijos šulai — Sigitas Geda ir Marcelijus Martinaitis, Bradūnų bendramokslis vertėjas Albertas Dilys. Buvo surengta K. Bradūno knygų parodėlė. Joje išsiriškusios kelios eilės išėivijoje ir čia išleistų K. Bradūno knygų — nuo pirmosios 1943 metais Kaune išspausdintos sonetų knygos *Vilniaus Varpai* iki 1997 m. Vilniuje išleisto paskutinio rinkinio *Apie dangų ir žemę*. Veikė įdomi fotografės Onos Pajėdaitės nuotraukų paroda, atspindinti Bradūnų šeimą. Gerai nuteikė Zitos Kelmickaitės vadovaujama folkloro ansamblio „Ratilio“ dainos, tarp kurių skambėjo ir 1949 metais išėivijoje prof. Jono Balio užrašyta lietuviška daina.

Vakarą vedęs Mokytojų namų renginių organizatorius Juozas Žitkauskas, atsisakęs tokių vakarų tradicinės dar-

botvarkės, tiek Bradūnams, tiek poetams uždavinėjo įvairius, net netikėtiausius klausimus, iš pokalbių dalyvių laukdamas panašių atsakymų. Būdingesnius vakaro vedėjo ir publikos klausimus bei atsakymus, dėl vietos stokos laikraštyje gerokai sutrumpinęs, pamėginsiu čia pateikti.

— Jūs, Kazimiera, be abejo esate pirmoji savo vyro eilėraščių skaitytoja ir vertintoja. Ar jis atsižvelgia į jūsų pastabas?

K. Bradūnienė: — Nesu literatūros kritikė, bet, kai skaitydama jo parašytą eilėraščių pamatą ką nors abejotino, — pasakau. Jis pagalvoja, pamąsto ir sako: „Tavo tiesa“.

K. Bradūnas: — Kazimiera įvertina kiekvieną mano eilėraščių, kiekvieną rinkinį. Bet ji ne apie vieną mano eilėraščių nėra pasakiusi, kad jis blogas. Įvertinimo kategorijos tik dvi — geras ir šiaip sau. Bet aš puikiai žinau, ką reiškia tas „šiaip sau“. Gavęs šitokią Kazimieros įvertinimą, eilėraščių arba pataisau, arba atidedu į šalį. Jau turiu tų atliekų.

Iš tiesų, prie mano poezijos kelio tiesimo ir lyginimo Kazimiera daug prisidėjo. Juk abu esame suvalkiečiai, abu karta Vilniuje studijavom lituanistiką, sėdėjom tose pačiose auditorijose, kartu klausėmės Putino, Sruogos, Maciūno, Krėvės, Salio, kitų profesorių ir dėstytojų paskaitų.

— Kalbėdami apie savo mokslo ir kūrybos kelia, dažniau minite Vilnių. Kodėl vis apeinate Kauną?

K. Bradūnas: — 1937 metais baigęs Vilkaviškio gimnaziją, rudenį įstojau į Kauno Vytauto Didžiojo universitetą studijuoti lietuvių kalbą ir li-

teratūrą. Kiek pasimokęs, vėliau metus turėjau atlikti karo prievolę. Ją baigus, Humanitarinių mokslų fakultetą perkėlė į Vilnių, kur ir susitikau Kazimiera. Paskui Lietuvą viena po kitos užgriuvo okupacijos. Bet abu suspėjom baigti Vilniaus universitetą. Mudviejų karta laiminga, kad vienintelė iš išėivijos mokslus nuo pradžios mokyklos iki universiteto galėjo baigti Lietuvoje. Ta karta vėliau, jau egzode, sudarė pagrindą žeminių, lankininkų sambūriams.

— Klausimas Kazimierai: — Ar pati rašėte, užsiėmėte literatūrine veikla?

K. Bradūnienė: — Ne, nerašiau, bet pamėgau literatūrą, kol Kazys parašydavo eilėraščių, aš jį išmokdavau atmintinai. Gal todėl vyro poezijoje man artimiausia. Dar prieš vedybą jo kūrybą matydavau Ateities spinduliuose, Ateityje Naujoje Romuvoje, Židinyje.

— Ar į akį krito ir vedybų nulėmė jo poezija, ar jis pats?

K. Bradūnienė: — Mudu rišio Suvalkijos duonelė, pa-pročiai...

Klausimas A. Diliui: — Kartu studijuodami, abu — ir Kazimiera, ir Kazi — stebėjote iš šalies. Kuo jiedu skyrėsi nuo kitų studentų?

A. Dilys: — Kaune — ateitininkų šatriječių veikla. O Vilniuje Kazys, be kita ko, su prof. V. Mykoliaičio-Putino pritarimu organizuodavo universitete labai populiarias literatūrinės popietes. Antroji rusų okupacija mus išskyrė. Miela būdavo bent per trukdomą, užesį slopinamą „Amerikos Balso“ radiją pagauti ir išgirsti Kazimiero balsą, jo eilėraščių posmus — guodžiančius, stiprinančius.

— Kaip Bradūnui gimsta eilėraščių, kokiu metu ateina įkvėpimas?

K. Bradūnas: — Vienu prisėdimu joks eilėraščių nepasirašo. Svarbu nuotaika, nuojauta. Man eilėraščių prasideda, kai galvoje švysteli pirmoji eilutė. Dažniausiai rytais ji ateina nejučiomis, nežinia iš kur. Ta pirmoji eilutė — tai lyg eilėraščio šerdis, paskui vedanti toliau ir toliau. Kol gimsta visas eilėraščių. Niekaip neturiu išankstinio plano, kada ir kaip parašyti. Vienintelis kartas, susijęs su tokiu planu, pasitaikė, kai Lietuvos krikšto šeštojo šimtmečio proga norėjau parašyti šešių skyrių korinį — kiekvienam šimtmečiui — po skyrių. Ta, iš anksto susiplanuota ir 1987 metais Čikagoje išleista poezijos knyga — *Krikšto vanduo Joninių naktį*. Apskritai kiekvienoje knygoje pasitaiko ir geresnių, ir silpnesnių eilėraščių. Ir guodžia per vieną literatūrinę popietę Putino kaudais pasakyti žodžiai. Pasak profesoriaus, jei knygoje yra bent 6-7 geri eilėraščiai, tai ta knyga jau labai gera.

— Išėivijoje jums teko

Poetas Kazys Bradūnas su draugu. Nuotr. V. Korkučio

dirbti juodus darbus. Ar tie nekūrybiniai darbai kliudė kurti poeziją?

K. Bradūnas: — Man tie darbai nekludė rašyti eilėraščių. O juodadarbiu teko dirbti gana ilgai. Pirmasis Baltimoreje man pakliuvęs buvo kapinių duobkasio darbas. Likimo broliams lietuviams tuomet pajuokaudavau: ar ne prasminga būti panašiu į Shakespeare *Hamlet*o duobkasi? O kai pradėjau dirbti statybinių akmenų apdailos įmonėje, prie bjauriai užiančios mašinos, vėl sakydavau: kuo aš blogesnis už Michelangelo su jo skulptūromis ir paminklais? Beje, tas sunkus darbas prie akmenų apdailos man padėjo parašyti eilėraščių knygą *Moreno ugnys*.

Tik nuo 1961 metų gavau mano profesijai artimą darbą — daugiau kaip 20 metų redaguojau Čikagoje leidžiamą užsienio lietuvių dienraščio *Draugas* šeštadieninį kultūros priedą.

Paprastus, sunkius darbus tekdavo dirbti ir kitiems. Vakarus pasitraukusiems lietuviams rašytojams. Juk reikėjo pragyventi, išlaikyti šeimą. Laiko rašyti belikdavo tik laisvalaikis. Tad, galima sakyti, kad visa lietuvių egzodo literatūra parašyta laisvalaikiais.

— Jūs ir Salomėja Nėris — kaimynai, kilę iš Kiršų kaimo. Ir abiejų poezijos rinkinių pavadinimai panašūs. Jūsų — *Pėdos arimuos*, Nėries *Pėdos smėly*. Ar tai sutapimas?

K. Bradūnas: — Tik vieną kartą iš toli, scenoje, man teko matyti Salomėją Nėrį, kai už rinkinį *Diemedžių žydės* jai įteikė valstybinę premiją. O artimiau su ją bendrauti neteko. Juk ji buvo trylika metų vyresnė už mane. O jaunystėje tai labai daug. Dėl eilėraščių knygų panašių pavadinimų galiu pasakyti tiek: ji vasaras praleisdavo Palangoje ant smėlio, o man, atostogų parvažiavusiam į Kiršus, tėtis liepdavo ūkio darbus dirbti, arimuos versti. Tad Salomėjos Nėries pėdos išspaudė smėlyje, mano — arimuose.

— Klausimas M. Martinaitis: — Tais sovietiniais metais Bradūno ir kitų į Vakarus pasitraukusių mūsų rašytojų knygos nuo mūsų buvo užrakintos devyniomis spynomis. Vis dėlto kai kurie atvažiuojantys tautiečiai sugebėdavo atgabenti knygų iš užatlantės. Tokiu būdu 1964 ar 1965 m. Bradūno poezija pasiekė ir mane. Atmenu, viena pirmųjų tokių knygų buvo *Sidabrines kamanas*. Tos knygos studentijoje ėjo iš rankų į rankas, eilėraščius persirašinėdavom, perduodavom viens kitam. Atsimenu, naktį, užsadaręs vienas, tuometinėje žurnalo *Jaunimo gretos* redakcijoje, kurioje aš dirbau, persirašiau daug Bradūno eilėraščių. Tuomet atmintinai žinojau rinkinį *Moreno ugnys*. Skaitant Bradūno, kitų išėivijos poetų kūrybą, mums, jauniems, atsivėrdavo nauji poezijos klodai. Bradūno poezijoje man patiko nauji santykiai su tautosaka, užčiuopdavau giesmių intonacijas.

S. Geda: 1966 metais, berods iš Martinaičio, gavau Bradūno rinkinį *Pėdos arimuos*, paskui iš intelektualo Talmanto — *Krikšto vanduo Joninių naktį*. Mums, jauniems, Bradūnas atrodė savu lietuvių poezijoje. Mano dėmesį atkreipė tragika, mitologija jo poezijoje, kas buvo varžoma ir ko trūkdavo tuometinėje mūsų poezijoje. Be abejo, Bradūno, kitų egzodo rašytojų kūryba mums, Lietuvoje gyvenusiems poetams, turėjo ir tebeturi teigiamos įtakos.

K. Bradūnas: — Išėivijoje stebėdavau, kaip čionykščių mūsų rašytojų knygos pasiekia Lietuvą, domėdavau, ką apie jas šneka, kaip vertina. Tuomet Čikagoje veikė sovietinis knygynas. Sykį tarp netvarkingai suverstų leidinių aptikau, berods, žurnalą *Per galę*, kuriame užtikau Martinaičio eilėraščių apie mano gimtuosius Kiršus. Tuos posmus širdyje priėmiau kaip mielą laišką man. O kitą sykį, be-

KAZYS BRADŪNAS

BALADĖ APIE DIEVIŠKĄ ŽMOGŲ

Žmogau, kaip čia atsiradai?
Milijonų, bilijonų veidai

Vienas į kitą panašūs,
Visi dieviškai gražūs —

Tartum daugybė dievų
Plaukia žemės laivu

Per beribę visatą —
Viską žino, viską mato ...

Tik žiūri: vairo nėra!
O kyla bangos ketera.

DIEVAI, POEZIJA IR...

Dievus graikam sukūrė Homeras —
Isrikiavo ilga eile.
O man ir Perkūnas geras,
Trenkiantis rankele.

Taip, kad net dažnas išvirto...
Ir aš išdrihas jau guliu —
Perkūnelis nemėgsta girto,
Pasigėrusio nuo eilių.

O guliu sau ant lokio kailio.
Is tikrųjų ant žolės...
Ir Dievuliui manęs pagailo —
Reik eilėraščių pagalvės.

vartydamas Vilniuje leidžiamą savaitraštį *Gimtas kraštas*, maloniai nustebau, užtikęs Sigitą Gedos parašytus šilts žodžius apie mano poeziją. Pagalvojau, kad šis vyras turėjo drąsos parašyti apie mane, tuometiniam režimui nepriimtą asmenį.

— V. Sventickas: — Teko girdėti, kad Kazys Bradūnas anksčiau negu Tomas Venclova yra susitikęs ir bendravęs su Česlaw Milosz. Ar tai tiesa?

K. Bradūnas: — Tai buvo trumpas momentas. Kai 1939 metais Hitleris ir Stalinas pasidalino Lenkiją, nemažai lenkų pabėgėlių atsėdūrė Lietuvoje, tarp jų ir Milosz. Vieną kartą Kaune mes, keli studentai — literatai, užsukome į *Naujosios Romuvos* redakciją, pas Juozą Keliuotį. Žiūrime — kažkokios džentelmenas sėdi ir skaito prancūzišką laikraštį *Figaro*. Keliuotis mums tą nepažįstamąjį pristatė. Sako, čia lenkų poetas Česlaw Milosz. Jis mums ištiesė ranką, lietuviškai paklausė, ką mes dabar rašome, ar nebijom prisidėti dancio karo. Tuo ir pasibaigė tas trumpas pokalbis, man palikęs įspūdį, kad poetas Milosz dar nepamiršęs savo gimtųjų vietų kalbos.

Kiek vėliau išgirdom, kad Milosz emigravęs į Angliją. Tik vėliau paaiškėjo, kad jis per Suvalkiją pasitraukė į Lenkiją pagrindinei veiklai. O gandai apie emigraciją į Angliją tikriausiai bus paskleisti priedangai, vokiečių sekliams sumėtyti pėdas.

— Klausimas V. Sventickui. Kuo, jūsų nuomone, Kazys Bradūnas išsiskiria iš kitų rašytojų?

V. Sventickas: — Pirmiausia tai, kad jo nepamatysiu vieno — visur jis kartu su Kazimiera: Rašytojų klube, Menininkų rūmuose, Filharmonijoje, bažnyčioje, kavinėje. Mums tai daro pamokantį

grazios, darnios lietuviškos šeimos išpūdi. Tą patį galiu pasakyti apie Bradūnų vaikus — Jurgį, Elenutę, Lionytę ir anūkus. Kokia puiki šeima ir kaip gražiai visi jos nariai kalba gryna, svetimybių nepalies-ta lietuviška kalba!

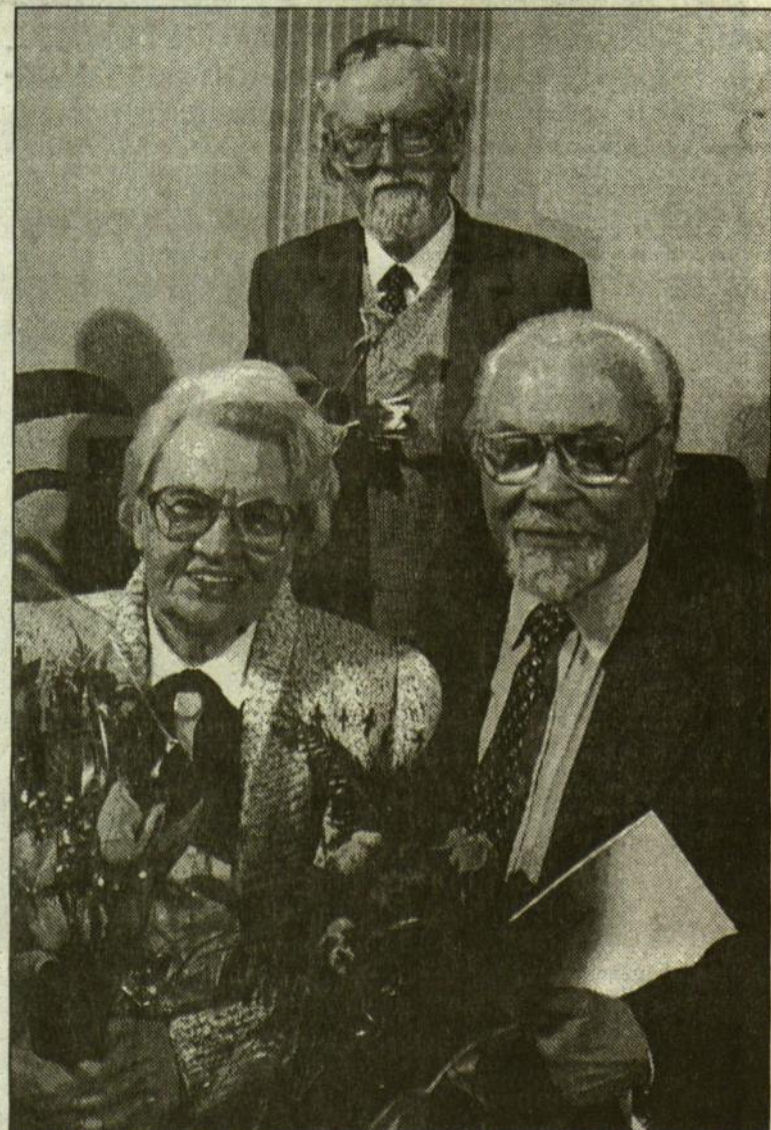
Malonu, kad Kazimiera ir Kazys Bradūnai sugrįžo į Lietuvą. Nemanau, kad jiems lengviau ir paprasčiau čia gyventi, negu Amerikoje. Anaip-toli! Bet vis dėlto sugrįžo ir gyvena. Tai turime vertinti.

— Klausimas iš salės K. Bradūnui: — Jau ilgokai čia gyvendami, gal galite pasakyti, ar Lietuva išbrisis iš vargų?

K. Bradūnas: — Po truputį viskas gerėja. Mano galva, kokia valdžia bebūtų, stebuklų staiga nepadarys. Juk per 50 okupacijos metų visur buvo griauta, naikinta. Vienu momentu neįmanoma viską atstatyti. Bet, kai su Kazimiera grįžtame į Vilnių, kurį laiką pabuavę Amerikoje, matome: čia pataisyta, ten padažyta. Vilnius gražėja žmonių pastangomis ir iniciatyva. O kartas nuo karto mudviem tenka išvažiuoti į Ameriką — pasilgstame vaikų, anūkų. Bet, ten kiek pabuavę, pasilgstame ir Lietuvos. Tai vėl abu kraunamės kelionės krepšius — ir atgal į Vilnių...

Vakare K. Bradūnas pasiskaitė pluoštą eilėraščių iš savo knygų. Jų priskaičiavo per 20, iš kurių kelios išleistos jau Lietuvoje. K. Bradūnas dar pridūrė, kad jau gal jų užteks. Bet, pasirodo, poetas dar nepadėjo plunksnos. Rašo eilėraščius ir Vilniuje, juos spausdina čionykščiuose leidiniuose. Vakare paskaitė pluoštelį naujų, Vilniuje parašytų eilėraščių. Du jų — gana šmaikščius, dar niekur nespausdintus, jis perdavė *Draugo* kultūriniam priedui. Tuos eilėraščius čia pridėdu.

Algimantas Antanas Naujokaitis

Kazys ir poetas Kazys Bradūnai, savo gerbėjų apdovanoti gelėmis. Stovi poetas Marcelijus Martinaitis. Nuotr. Algimanto Žižiūno

ILGIAUSIŲ METŲ MŪSŲ DIDŽIAJAM POETUI BERNARDUI BRAZDŽIONIUI, VASARIO 2 DIENĄ ŠVENTUSIAM GIMTADIENI!

BERNARDAS BRAZDŽIONIS

TRUPUTIS AGNOSTIKOS

Šv. Tomas Akvinietis ir tu

Jis mato ir žolę, ir žiedą, ir smėlį,
O tu ką matai, tu, žmogau?
— O aš, paėjėjęs žemę mažumėlį,
Labai ir labai pavargau.

Jis matė ir taką, ir ribą, ir tolį,
O tu, ką, žmogau, tu matei?
— Mačiau tik dirvožemį, sausą tik molį,
Tik ledą žiemos eketėj.

Jis matė Kūrėjo pasaulį sukurta,
Reikšmingą ir sau, ir ne sau.
— O aš jį speliu kaip tariamą burtą
Ir baisiai nuo to pailsau.

ŽEGNONĖS MALDA

„Vardan Dievo Tėvo ir Sūnaus“
Aš kasryt, kas vakarą kartojau,
„Ir Šventosios Dvasios“, ji neapsinauks,
Vedanti mane kas dieną į rytojų.

Dieve, savo „Amen“ man dar neištark,
Ir, Sūnau, lydek, dabar kaip lydi,
Ir Šventoji Dvasia, klystančio nebark,
Nemažai ir taip man kas pavydi.

Kelias buvo ilgas, dar toliaus
Noriu juo laimingai pakeliauti,
Meile Dievo Tėvo ir Sūnaus
Ir šviesa Šventosios Dvasios pasikliauti.

SU DIEVU VIS — A — VIS

Kas ten šviečia virš visų galaktikų
Ten, kur baigiasi šis žemiškas dangus?
Kad ten Tu esi, o, Dieve, aš tikiu,
Bet kada ten pagaliau nueis žmogus?

Su visais savais šios žemės rūpesčiais
Atsisveikins ir su nelaimėmis ir su
Einančiais pirmųjų pazarų sutikt, pėsčiais
It su savo sielos pragaru visu

Ten, kur baigiasi šaltą, sunki žiema,
Kur be paliavos prasideda pavasaris,
Į kur niekad niekados negrįšime,
Čia palikę skausmo skundų ašaras...

Ten, praėję pro visas galaktikas,
Būsim amžinu gyvenimu gyvi
Ir neklausinėsim mus tą naktį kas
Su Dievu suves į vis-a-vis.

LIETUVIS — BALETO ŠOKĖJAS

Buvau maloniai nustebinta, kai į mano rankas pateko Lyric Opera of Chicago 44-to sezono 1998-1999 metų žurnalas, kuriame buvo išspausdinta kompozitoriaus Arrigo Boito *Mefistofelio* operos programa. Joje radau jauno šokėjo lietuvišką pavardę — Viktor Barauskas. Viktoro vardas buvo išspausdintas kartu su pagrindiniais šios operos solistais, iškeliant šio talentingo baleto šokėjo aukštą įvertinimą.

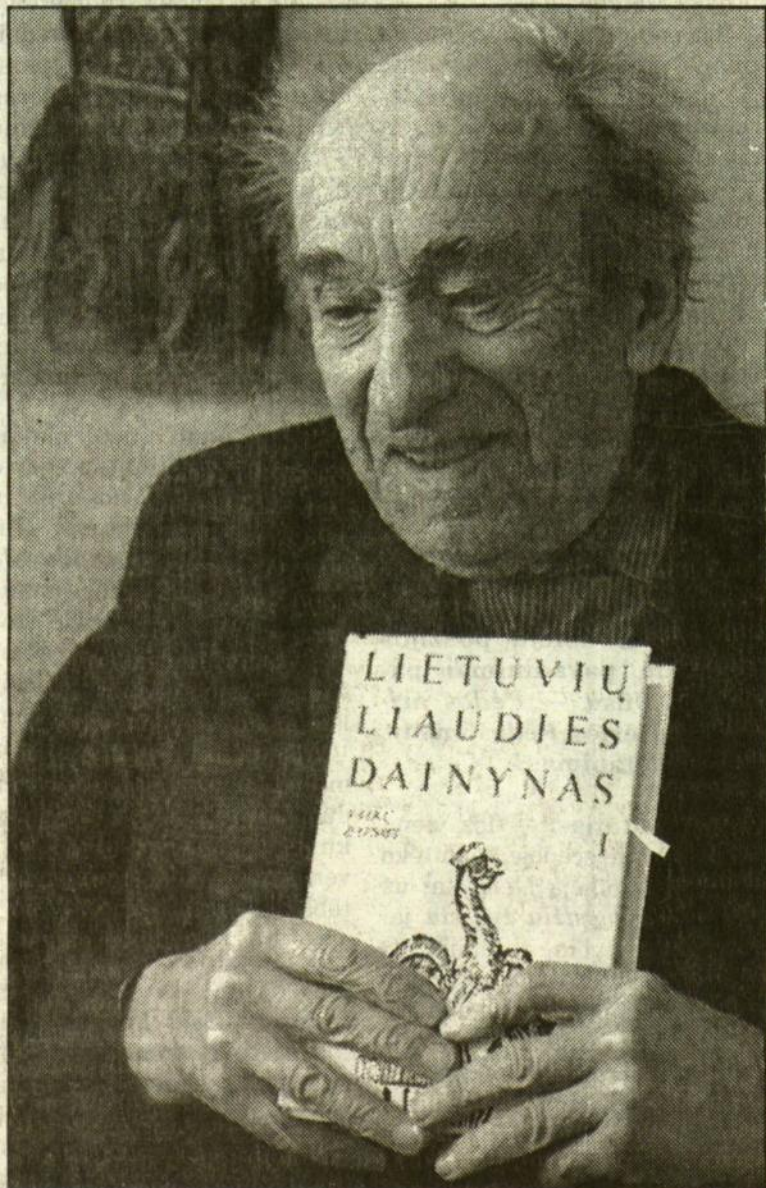
Pavardius programos lapus, po *Mefistofelio* operos istorijos ir kiekvieno veiksmo aprašymo yra pagrindinių operos solistų nuotraukos ir trumpos biografijos. O 22-ram puslapyje giliu žvilgsniu žvelgia ir pagrindinis šios operos šokėjas Viktoras Barauskas. Iš aprašymo sužinojau, kad Viktoras Barauskas jau nuo 1988-1989 m. yra Chicago Lyric Opera pagrindinis šokėjas. Šoko *La Traviata* (1988-99 ir 1993-94); *Aida* (1994-95 ir 1988-89); *Samson et Dalila* (1989-1990). Čia duotas ir Viktoro pasisakymas, atliekant šoki *Samson ir Dalila* operos trečiajame veiksmo: „Aš buvau visas išdažytas auksine spalva. Stipriais šuoliais ir judesiais skridamas oru, turėjau nerti į žmonių rankas, taip pat slidžiai nuvingiuoti laiptais žemyn. Tai buvo vienas labiausiai fizinį jėgų pareikalavęs šokis, kokį esu bet kada šokęs“.

Aprašyme paminima, kad Viktoras yra sūnus lietuvių aktorius (Leono Barausko), kuris su savo vaidyba apkeliavo pasaulį, o pats Viktoras jau nuo mažens mėgo vaidinti. Paminima taip pat, kad Viktoras gimęs Kanadoje, baleto pradėjo studijuoti Čikagoje. Išvardintos ir akimirkos iš Viktoro baleto karjeros. Jis šoko pagrindines roles Čikagos miesto baleto; *Carmen* operoje su „The Dallas Opera“; Europoje debiutavo, šokdamas baleto Kenneth, von Heidecke's *Les sirenes* su „Scottish American Ballet“ Edinburh

miesto festivalyje, šoko *Snow Pas de Deux* ir kitas roles *Spragutuke* su Čikagos Festival baleto ir „Spring Waters“. „Spring Waters“ baleto Viktorą mokė garsusis baleto meistras Asaf Messere iš žymiojo „Bolshoi“ baleto. Šoko Čigonų princą *Dracula* baleto, kurį atliko su „Dance Theater International“ Floridoje.

Norint surasti daugiau žinių apie šį talentingą šokėją, atsirado gera proga užkalbinti Viktoro motiną Daną Barauskienę Mažeikienę, kuri š.m. sausio 19 d. St. Petersburg Lietuvių klube įvykusioje Lietuvos Dukterų draugijos madų parodoje taip pat žavėjo žiūrovus savo grakštumu, modeliuodama įvairius Monikos Andrijauskienės sukurtus rūbus.

Ji paminėjo, kad Viktoras turi puikią laikyseną scenoje, nuostabų ryžtą dirbti ir tobulėti savo pasirinktoje baleto profesijoje. Jis augo, apsuptas ne tik scenos menu, bet ir lietuviška aplinka. Viktoras baigė lituanistinę mokyklą, šoko keliuose Čikagos Lietuvių operos spektakliuose, puikiai kalba lietuviškai ir visur pasisako savo lietuvišką kilmę. Nors prarado tėvą vaikystėje, Viktoras ir brolis Andrius, apsupti motinos Danos meile, išaugo ir pasiekė aukštumas savo pasirinktose profesijose. Andrius Barauskas tapo advokatu, dabar dirba St. Petersburg mieste, su žmona Irena augina dukrą Lidiją ir sūnų Aleksą, kurie lanko St. Petersburg lietuvių „Saulės“ lituanistinę mokyklą. O Aleksas net padeda, dirbdamas lituanistinėje mokykloje su priešmokyklinio amžiaus lietuviukais. Advokatas Andrius Barauskas ne tik suteikia patarimus legaliuose reikaluose lietuviams pensininkams, bet kartu su žmona pagelbsti lituanistinėje mokykloje ir jie yra įsijungę į St. Petersburg jaunų lietuvių šeimų gyvenimą. Baleto šokėjas Viktoras šiuo metu džiugina šokio gerbėjus,

Š.m. vasario 1 d. žymiam tautosakininkui Ambraziejui Jonynui sukako 80 metų. Jis net 43 metus dirbo Lietuvių literatūros institute, Tautosakos skyriuje. Parašė 400 straipsnių, daug knygų, tarp kurių yra *Lietuvių folkloristika*, *Galvinanti tautosakos srovės* ir kitos, o taip pat jis yra *Lietuvių liaudies dainyno* pradininkas. Nuotr. Eltos

Viktoras Barauskas (iš kairės) po spektaklio su Dance Theater International Floridoje. Jį sveikina motina Dana Mažeikienė, Irena Kuzinskienė, Gražina Viktorienė ir Angelė Karnienė.

šokdamas su Chicago Lyric Opera. Linkime jam ir toliau siekti tobulumo šioje jėgos ir talento reikalaujančioje profesijoje. St. Petersburg ir Čikagos lietuviai gali tik

Elvira Vodopalienė

PAMINĖTA EDGAR ALLAN POE SUKAKTIS

And this was the reason
that, long ago,
In this kingdom by the sea,
A wind blew out of cloud,
chilling
My beautiful Annabel Lee;
So that her high-born kins-
men came
And bore her away from me,
To shut her up in a sepul-
chre
In this kingdom by the sea.
(Edgar Allan Poe, *Annabel Lee*)

Šaltą sausio devyniolikto-
sios naktį, saulei dar toli
esant už horizonto, paslaptin-
gas lankytojas pasirodė Bal-
timorėje prie Westminster
bažnyčios (dabar salės) Fay-
ette ir Greene gatvių kampe.
Jis sustojo prie masyvaus Ed-
gar Allan Poe paminklo, ku-
rį šalia yra palaidota ir jo žmona
bei jos motina. Tai buvo jau
penkiasdešimtiesis gimtadien-
io apsilankymas prie garsaus
amerikiečių poeto, novelisto ir
kritiko kapo. Lankytojas šį
kartą prie paminklo paliko
tris raudonas rozes, pusę bute-
lio konjako ir laišką.

Šį vizitą iš tamsios bažny-
čios pro langą tyliai stebėjo
Edgar Allan Poe namo ir mu-
ziejaus kuratorius, mokytojas
iš Norfolk, VA., ir Poe ger-
bėjas iš Nashville, TN. Ste-
bėtojų buvimas liko slapas,
nes nenorėta sudrumsti lanky-
tojo privatumo ir rimties. Taip
buvo išlaikyta 50 m. tradicija
ir įsijungta į 190-jo gimtadien-
io minėjimus, kuriuose pro-
gramą atlieka nuo spalio mė-
nesio gastroliuojantis aktorius
John Astin (keistuolis kaip ir
Poe, atliekantis Gomez vaid-
menį TV programoje „Addams
Family“).

Baltimorėje viešasis Poe
minėjimas įvyko sausio 22, 23
ir 24 d. Westminster salėje.
Programoje buvo Astin-Gomez
paruoštas ir atliktas vaizdas:
„Edgar Allan Poe: Once Upon
a Midnight“ ir Bacho draugi-
jos choro vaiduoklių muzikos
koncertas. Visi bilietai par-
duoti iš anksto.

Tamsos, apsiausto ir skry-
belės priedangoje paslaptin-
gas apsilankymas primena čia
nedylantį Poe populiarumą. Ši
apeiga prasidėjo prieš 50
metų, bet jos stebėjimą pra-
dėjo tik dabartinis Edgar Allan
Poe namo ir muziejaus kura-
torius Jerome prieš 22 metus.
Jis nebando lankytojo užtikti

ar su juo susitikti. Tokiu būdu
užtikrinama paslaptis tarp
kapo lankytojo ir kuratoriaus,
kuris savo stebėjimu surenka
šiek tiek faktų. Pavyzdžiui,
prieš 4 metus naktinis Poe
gerbėjas prie bažnyčios, ku-
rios šventoriuje yra seni ka-
pai, paliko pranešimą, kad ši
tradicija netrukus turės baig-
tis, bet jos vietoje bus kas nors
kita. Tačiau vėliau po to tra-
dicija buvo išlaikyta tokia
pati, tik pasirodė jaunesnis
vyras. Jerome pagalvojo, kad
tėvas dėl senatvės negalėjo
ateiti, todėl atėjo jo sūnus.
Tačiau niekas tikrai nežino,
ar tai tiesa. Apie patį įvykį
spaudai paprastai perduoda
muziejaus kuratorius per AP
(Associated Press). Šių metų
pranešime pasakyta, kad žmo-
gas, kuris nuo 1949 m. gimta-
dienio proga aplankydavo Poe
kapą, po ilgos pernai gruodžio
mėn. mirė. Jo pradėtoji tradi-
cija bus tęsiama ir toliau.

Edgar Allan Poe gimė 1809
m. sausio 19 d., mirė 1849 m.
spalio 7 d. Jo tėvai buvo akto-
riai. Jis mokėsi Anglijoje ir

Rašyt. Vanda Tamošauskaitė-Frankienė-Vaitkevičienė, š.m. sau-
sio 20 d. artimųjų tarpe St. Petersburg, Floridoje, kur ji jau keletą
metų gyvena, šventusi 90-ąjį savo gimtadienį. V. Frankienė ge-
riausiai žinoma, kaip jaunimo ir vaikų literatūros kūrėja.
Parašiusi taip pat nemažai vaidinimų, kurie daugiausia vaidinti
lietuviškųjų šeštadienių mokyklų scenose. Geriausiai žinomos
jos knygos — *Užburto kanklės* (1971) ir *Du draugai* (1976), už
pastarąją autorė laimėjusi Lietuvos Bendruomenės premiją. Lin-
kime ilgiausią ir kūrybingų metų!

Virginia valstijos universitete.
1827 m. stojo į kariuomenę, o
1830-1831 m. buvo West Point
akademijoje. Bandė įsikurti
Richmond, Baltimorėje, Phila-
delphijoje, New Yorke. Buvo
rašytojas ir redaktorius, bet
niekur negalėjo prisitaikyti.

„Poezijoje Poe siekė tikslu-
mo, formos išbaigtumo; jis iš-
kėlė žodžio muzikinę vertę ir
ritmo svarbą. Jo poemos gyve-
na liudėsio ir melancholijos
pilname sapnų pasaulyje, ku-
riame viešpatauja visagalė
mirtis... Jo geriausias poemos
pasiekia klasiško skaidrumo,
melodingumo, struktūrinio bei
atmosferinio tobulumo“. (A.
Landsbergis, *Lietuvių Encik-
lopedija*, XXIII t.)

Tarp pokario metu Balti-
morėje apsigyvenusių lietuvių
buvo būrelis literatų, kurie
kartas nuo karto aplankydavo
Poe kapą ir kitomis progomis
prisimindavo šį poetą bei jo
poeziją. Poe sekėjų, jo ei-
lėraščių vertėjų ir gerbėjų
buvo (turbūt tebėra) ir Lietu-
voje. Pasižymėjęs Poe poezijos
vertėjas ir jos mėgėjas buvo
Kazys Binkis.

Cezaris Surdokas

NAUJA DAILĖS GALERIJA

Į Lietuvos tukstantmečio
minėjimo programos projektą,
tarp kitų moderniosios archi-
tektūros statinių, įrašytas ir
Vilniuje, dešiniajame Neries
krante (Ukmergės gatvėje)
esantis Nacionalinės Dailės
galerijos perstatymas ir išplė-
timas. Dailininkų ir Archi-
tektų sąjungų, Dailės akade-
mijos vadovai čia siūlo įrengti
šiolaikines lietuvių dailės ir
fotografijos meno ekspoziciją.
Tam pamatas jau yra. Lietu-
vos Dailės muziejuje laikoma
turtinga 20 amžiaus Lietuvos,
o taip pat išsvijioje sukurto
dailės kūrinių kolekcija. Dėl
vietos stokos daugybė pa-
veikslų laikoma saugyklose ir
menkai težinoma visuome-
nei, užsienio svečiams, į Lie-
tuvą atvykstantiems svetur
gyvenantiems tėvynainiams.

Dailininkų ir Architektų są-
jungų vadovai mano, kad dar
šiemet pradėjus Nacionalinės
galerijos perstatymą, visi dar-
bai gali būti baigti 2003 me-
tais — per Didžiojo Lietuvos
kunigaikščio Mindaugo karū-
navimo 750 metų sukaktį.

Lietuvių Rašytojų draugijos kronika

Pagerbtas rašytojas, filosofas, menininkas

Kun. Vytauto Bagdanavičiaus, MIC, 90 metų jubiliejus proga lapkričio mėn. Čiurlionio galerija ir Rašytojų draugija suruošė pagerbimą. Jacintos Mikutės fleitos muzika lydėjo vakaro dalyvius, padėjo susikaupti ir apmąstyti sukaktuvininko gyvenimo užmojus bei darbus. Atidarymo žodį tarė Lietuvių rašytojų draugijos pirmininkė Stasė Petersonienė. Rašytoja Nijolė Jankutė, aptardama kun. Bagdanavičiaus raštus, tvirtino, kad kun. Vytautas Bagdanavičius „užima išskirtiną vietą išeivijos raštijoje ir gyvenime“.

Pasirodo, kad ypatingą vietą kun. Bagdanavičius taip pat užima vaizdinio meno pasaulyje. Jo vaizdinę kūrybą aptarė fotomenininkas Algimantas Kezys. Čiurlionio galerijos direktorius Algis Janušas pareiškė, kad „priimame kun. Bagdanavičių į Čiurlionio galerijos menininkų tarpą“. Pradėjau galvoti apie kitus menininkus, kurie yra dalyvavę MKČ galerijos parodose, mėgindama įtarpinti ant sienos kabancius, kruopščiai Magdalenos Stankūnienės įremtus kun. Bagdanavičiaus darbus į kokią jau buvusią meno sritį ar bangą. Buvo kalbėta apie paveikslų tikslumą ir menišką kontrolę, o man darbai atrodė pilni emocijos ir spontaniškumo. Atrodė, kad kunigas, užsifoksuojęs savo raštais ir gilia filosofija bei teologija, turbūt pradėjo kurti paveikslus grynai sau, užfiksuoti savo gyvenimo akimirkų išpūdžius.

Darbai tikslūs, menininkas susidomėjęs perspektyva, šėšeliais, akvarelės spalvų galiomybėmis. Portretai ypač įdomūs, vaizduoja veido energiją, ne brožu ar išraiškos tiks-

lumą. Darbai egzistuoja individualiai, nepaisant, kas buvo daroma meno pasaulyje. Be pretenzijų jie sukuria savo išskirtinę realybę. Amerikos menotyrininkai tą vadina „Outsider Art“. Tai menas, pasirėmęs menininko vidiniu pasauliu ir savamoksliskumu, ne bet kokia įprasta sritimi.

Kun. Bagdanavičiaus parodoje kalbėjo jos mecenatai dr. K. Ambrozaitis ir dr. J. Meškauskas. Dr. Ambrozaitis pasakojo, kad kun. Bagdanavičius buvo žinomas „Gajos“ korporacijoje, daug kas domėjosi jo filosofija. Dr. Meškauskas taip pat pastebėjo, kad jo filosofija yra gili ir gal dar ne tiksliai suprasta. Ja reikėtų daugiau susidomėti.

Įteikta LRD premija

Sausio mėnesį Rašytojų draugija suruošė vakarą pagerbti poetą, pedagogą ir vertėją dr. Alfonsą Šešplaukį-Tyruolį. Jam buvo įteikta Lietuvių rašytojų draugijos literatūrinė premija už gyvenimo kūrybą. Literatūros kritikas Algirdas T. Antanaitis skaitė paskaitą apie dr. Šešplaukio-Tyruolio didelį įnašą į lietuvių literatūrą, minėdamas jo poeziją, poezijos ir prozos vertimus bei poezijos antologijas. Meninę dalį atliko smuikininkas Valdas Vasaitis, Audra Adomėnaitė ir Balys Rackauskas.

Dr. Šešplaukis-Tyruolis, dėkodamas už premiją ir renginį, taip kalbėjo:

— Ne tik LRD istorijoje, bet ir apskritai literatūros bei meno pasaulyje, premija už viso gyvenimo kūrybą gan retas atvejis. Prieš 30 metų panaši LRD premija buvo išrūpinta rašytojui Mykolui Vait-

kui, bet ir tai pirmiausia jo atsiminimų knyga, pridodant prierasą, kad ir už „viso gyvenimo“ kūrybą.

Tautosakininkas Jurgis Dovydaitis (kairėje) ir prof. Zigmas Zinkevičius. Nuotr. Algirdo Tarvydo

nimo kūrybą“. Kan. M. Vaitkus buvo poetas, beletristas ir dramaturgas, jau pakankamai tose srityse pasireiškęs nepriklausomoj Lietuvoje.

Nuo 1935 m. Lietuvoje pradėjus skirti valstybinę premiją už vieną žymų kūrinių, jos tikslas buvo aiškesnis. Kai skiriama už „visą gyvenimą“, gali kilti paradoksinis klausimas, „už ką?“, nes kiekviena gali pasiekti kokybę. Tačiau iš atskirų kūrybos dalių, anot poeto Bern. Brazdžionio, gali susidaryti visas „amuletas“. Mano atveju, toks „amuletas“ buvo žodis „Lietuva“, virtęs kone „tabu“ jau nuo 1933 m., o ypač po 1944 m. palikus mylimą tėvynę, kurios vardo pradėta ieškoti kitų tautų literatūroje, ją vadinant ir lietuvių kalba.

Taip atsirado *Nemarių žemė, Lietuva pasaulinėje literatūroje, Lietuvių ir pasaulinės literatūros baruose* ir pagaliau *Aukso lyra*, kur lietuvišku žodžiu pasigirdo pasaulinės poezijos aidai. Man tas darbas savaime buvo atpildas, anot Goethes dainos žodžių: „Kaip tas paukštelis ant šakos / Aš giedu jį sau prisiminęs / Visai užtenka man aukos / Giesmės, kur sklinda iš krūtinės“.

Buvo metas, kai literatūrinė premija buvo didelė parama kuriančiajam. Dabar tą premiją tenka perleisti karitatyviniam sektoriui, per metus gaunant gal šimtą laiškų, prašančių paramos.

Žvelgiant į praeitį, aišku, laimingesni buvo tie kūrėjai, kurie galėjo reikštis vienu ar gal dviem kūrybos žanrais. Ne vienas jų laimėjo — kas po viena, kas po kelias, o kai kas ir keliolika premijų. Dar kartą ačiū LRD už atsižvelgimą į įvairią literatūrinę veiklą, kuria buvo turtinama lietuvių literatūra“.

Jaunujų kūrėjų vakaras

Spalio mėnesį vykusioje „Ateities“ savaitgalyje Lietuvių rašytojų draugija suruošė jaunųjų poetų ir rašytojų vakarą, kuriame dalyvavo ir savo kūrybą skaitė Vainis Alekša, Kornelijus Jazbutis, Daiva Karužaitė, Audra Kubiliūtė Daulienė ir Ričardas Spitrys.

Daiva Karužaitė

FILMAS APIE TAUTOSAKININKĄ

Baigęs filmą apie Bernardą Brazdžionį, kino režisierius ir operatorius Algirdas Tarvydas man sakė, kad nori įamžinti 90 metų perkopusį tautosakos rinkėją Jurgį Dovydaį. Ilgai laukti neteko — neseniai gavau kvietimą dalyvauti šio naujo A. Tarvydo filmo *Jurgis Dovydaitis. Palikimas* premjeroje, įvykusioje didžiausioje ir moderniausioje Vilniaus kino teatre „Lietuva“.

Nors apie filmo herojų esu nemažai skaitęs ir girdėjęs, dalyvavau iškilmėse, kuriose, už didelių nuopelnus renkant tautosaką, Lietuvos prezidentas jam įteikė garbingą Jono Basanavičiaus premiją, bet prieš filmo premjerą režisieriaus A. Tarvydo paprašiau dar kartą papasakoti apie J. Dovydaio gyvenimą ir veiklą.

Režisierius priminė, kad jo filmo herojus kilęs iš šviesios, patriotiškos šeimos. Jo brolis Pranas Dovydaitis — garsus nepriklausomos Lietuvos valstybės veikėjas, mokslo vyras. Bolševikams atėjus, buvo ištremtas į Sibirą ir ten nukankintas. Humanitarinius mokslus baigė, o paskui mokytojavo ir jo brolis Jurgis. Bet svar-

biausiu savo gyvenimo tikslu jis laikė tautosakos rinkimą. V. Krėvės paragintas, dar 1923 m. šešiolikmetis mokinukas per pavasario atostogas savo gimtosios Kazlų Rudos parapijoje užrašė apie 200 dainų. O vėliau išvaikščiojo, išvažinėjo visą Lietuvą, iš senų žmonių užrašė apie 140,000 tautosakos kūrinių — pasakų, dainų su melodijomis, padavimų, apeigų, gamtos garsų pamėgdžiojimų. Jo sukauptas archyvas yra didžiausia ir seniausia privati kolekcija Lietuvoje.

Tautosakininkas ypač vertina pasakų dainuojamąją dalį, kuri, jo nuomone, yra kur kas senesnė už sekamąją dalį. J. Dovydaitis bene pirmasis joms pritaikė dainuojamųjų pasakų terminą. Jis parengė ir 1957 m. išleido rinkinį *Lietuvių liaudies dainos su dainuojamaisiais intarpais*. Pasak folkloristo K. Aleksyno, tai pirmą tokio pobūdžio tautosakos kūrinių knygą.

Išleista ir daugiau J. Dovydaio surinktų dainų, pasakų, kitos tautosakos knygų. Iš visų jo užrašytų tautosakos kūrinių didžiausio populiarumo susilaukė Salakė iš Jono Skurbos užrašyta pasaka *Saulės vaduotojas*. Išleista 1959 m. atskira knygelė ir ne sykį pakartota, ji taip pat išversta į anglų, prancūzų, japonų, gruzinių, persų, kitas kalbas ir išleista įvairiuose pasaulio kraštuose. J. Dovydaio darbais domisi, juos nagrinėja prof. Z. Zinkevičius, K. Aleksynas, kiti mokslininkai-lituanistai.

— Mūsų senųjų pasakų sekėjai, dainų žinovai pasensta, kartu su jais miršta, užmarštin nuėina neužrašyti mūsų tautosakos lobiai. Užrašęs tūkstančius tautosakos vienetų, Dovydaitis juos išsaugojo ateinančioms kartoms. Tai jo brangus palikimas Lietuvai. Todėl tą žodį — *palikimas* — įdėjau į filmo pavadinimą, — sakė režisierius A. Tarvydas. Dar pridūrė, kad

Jurgis Dovydaitis savo darbo kambarį su kino režisierium Algirdu Tarvydu (dešinėje). Nuotr. A. Tarvydo.

Lietuvių rašytojų draugijos premijos įteikimo vakare: Daiva Karužaitė ir Alfonsas Šešplaukis-Tyruolis.

filme jis nesiekė nuosekliai pavaizduoti visą tautosakininko gyvenimą ir veiklą, o tik atkurti jo būdą, darbštumą, užsispyrimą, papasakoti apie žmogų, kuris nuo pat jaunų dienų žinojo, kam pašvęsti savo gyvenimą.

Jau pirmieji filmo kadrai atskleidžia bene ryškiausią J. Dovydaio bruožą — jo gilų sąlytį su tėvynės praeitimi. Jau žilagalvis, jis ramiai žingsniuoja kaimo keleliu pro seną piliakalnį, tarsi girdėdamas iš senovės ataidinčias se-

nasias mūsų prosenių dainas, pasakas, legendas. Kaip jis pagyvėja, nušvinta, Aukštaitijos kaimo sutikęs daugybę pasakų ir dainų žinančią Valentiną Dūdenienę! Vienas kitą papildydami, jie atkartoja gyvulių, paukščių garsus, prisimena, kaip žmonės mėgdžiodavo neteptų vežimo ratų gurgždesį. Kelmiskės Juzefos Ramanauskienės jis klausinėja, ar prisimenanti dar kokią negirdėtą dainą. O ši, paminėjusi kelias senų žmonių dainas, ištraukia knygelę, pavadintą *Kaharyklnio aidai*. Tai, J. Dovydaio paskaitinta, ji pati užrašė kaimo girdėtas dainas, pasakojimus ir išleido šią ekrane parodytą savo knygelę.

Kadrai žiūrovus vėl nukelia į J. Dovydaio jaunystės dienas. Jis rodo kadaise jo paties siūtą kelionių kuprinę, išlikusius nudėvėtus batus, su kuriais dar pirmosios nepriklausomybės laikais išvaikščiojo pusę Lietuvos. Išsitraukiu jo paties dar 1929 m. parašytą knygelę *Tautosakos rinkėjo darbas*. Joje skatina kitus rinkti, užrašinėti dainas, pasakas, pataria, kaip tai daryti, kaip bendrauti su kaimo žmonėmis, kad jie atsivertų, dainų padainuotų, pasakų pasakytų. O štai filmo kadrai, vaizduojantys J. Dovydaį lietuvių liaudies šokių sūkuryje su jauna folklorinio ansamblio

vadove, taip pat tautosakos puoselėtoja Z. Kelmickaitė. Iš kitų filmo kadrai apie Dovydaio prasmingą veiklą kalba Kraštotyryninkų draugijos vadovė I. Seliukaitė, istorikas S. Klimka, muzikologas V. Juodpusis. A. Tarvydo filmavimo aparato akis pasižvalgė ir po kraštotyryninko namus Vilniuje. Darbo kambario sienos, lentynos nuo grindų iki lubų nukrautos jo surinktos tautosakos archyvais — sąsiuviniais, gaidomis, magnetofono juostomis.

Jaudina paskutiniai filmo kadrai. Tie archyvai glėbiais kraunami į prie Dovydaio namų privažiavusį automobilį ir išgabunami į Tautosakos institutą, universitetą, į valstybės archyvus, kad būtų patikimai saugomi, nagrinėjami, leidžiami. O senas, bejėgis, jau regėjimą ir klausą praradęs tu lobių rinkėjas lyg nereikalingas stovi šalia, prisiglaudęs prie seno, sueizėjusio medžio kamieno. Žiūrovas jaučia, kaip jam skaudu atsisukti su tais tautosakos lobiais, kuriuos jis rinko, krovė per visus savo ilgo gyvenimo metus.

— Tai unikalus, jaudinantis filmas, — taip apie šią A. Tarvydo kino juostą atsiliepė kino kritikas S. Valiulis.

Algimantas Antanas Naujokaitis

Kur įsigyti svarbią knygą *Lietuvių studentų korporacija „Jūra“ Lietuvos universitetuose?* 562 puslapių, 320 nuotraukų, 112 atspaudų, didelio formato, kietais viršeliais Algirdo Gustaičio redaguota knyga išleido Klaipėdos universitetas, H. Manto 84, Klaipėda 5808, tel. 25 45 53 arba 31 00 19. Platina universitetuose ir mokslo įstaigose. Autorius prašo šiuo leidiniu susidomėti.

Scena iš Kazio Sajos komedijos *Savaitgalio romanas*. Atlieka Los Angeles Dramos teatro aktoriai (iš kairės): Raisa Urbanienė, Haroldas Mockus ir Ramunė Vitkienė. Komedija Čikagos ir apylinkių lietuviškoji publika galės matyti kovo 14 d., sekmadienį, 3 val. popiet, Jaunimo centre. Rengia „Margutis II“.

Rapolas Vabalas (Amandas Ragauskas) tariasi su dr. Vilkiu (Saulius Stančikas) K. Sajos komedijoje *Savaitgalio romanas*.

Kun. Vytautas Bagdanavičius, MIC

Lietuvių rašytojų draugijos narių būrelis Lemonte, IL. Iš kairės: Daiva Karužaitė, Paulius Jurkus, Stasys Dziugas, Stasė Petersonienė, Julija Gylienė ir Algirdas Titus Antanaitis. Nuotr. J. Tamaliūčio

Leidiniai

DVIKALBIŠKUMO SIMETRIJA

Siame laikraštyje sausio 16 d. buvo paminėta Juliaus Kelerio poezijos knyga *XL eilėraščiai — XL Poems*, lietuvių ir anglų kalba. Vertėjas Vytis Bakaitis. Viršelio geometrinį ornamentą, lyg ir pavaizduojantį dvikalbiškumo simetriją, nupiešė dailininkas Romas Orantas. Įžangą parašė Rimvydas Šilbajoris. Išleido Lietuvos Rašytojų sąjungos leidykla Vilniuje.

Visa tai kartoju, nes dvikalbės poezijos knygos pasirodymas lietuvių raštyje yra retenybė. Gerų poetų mums dabar netrūksta. Tačiau gabių vertėjų, savų ar kitatačių, kurie lietuvių poeziją meniškai verstu į didžiulius pasaulio kalbas, yra labai nedaug. Nelengvas tai darbas. Reikia raustis žodynuose, akėti smegenis ieškant tinkamo žodžio, frazės. Nobelio premijų už tai neskiria.

Sena tiesa: vertėjas dvasia turi būti poetas ir visapusiškas meistras tos kalbos, į kurią perkelia originalų tekstą. Dažniausiai ji yra gimtoji kalba. Laimė lietuvių poetui, jei jo kūrybą apsiima versti, sakysime, pirmieji anglų ar amerikiečių poetas. Ir ne vieną kurį eilėraščių, bet ištiesius ciklus, net visą knygą. Tuo gali pasigirti Tomas Venclova, suradęs talentingą savo giliamintę poezijos vertėją Dianą Senechait. Gali ir Jonas Mekas, kurio *Seminiškių idilės ir Reminiscencijos* yra išvertę minimas Vytis Bakaitis dvikalbėje knygoje *There is No Ithaca*, su Czesław Miloszo įžanga. Daug lietuvių poezijos išvertė ir Jonas Zdanys, angliškai rašęs moderniai hermetiškai eilėmis.

Noriu įterpti Czesław Miloszo našumo atvejį. Dažnai pasirodo jo naujos knygos anglų kalba. Didžia dalimi dėl to, kad turi tobulą taktinį Robert Haas, buvęs JAV Kongreso poezijos laureatą. Miloszo knygos vis pažymima, jog vertė autorius ir Robert Haas. Panašiai ir su Nobelio laureatės W. Szyborskos poezija. Prie jos pasaulinio garso prisidėjo igudę vertėjai, kiek žinau, versdami dviese. Vienas būtina turi gerai mokėti lenkiškai. Malonu skaityti jos stambų tomą *Poems New and Collected 1957-1997*. Vertė poetai Stanisław Barančak ir Clare Cavanagh. Gi 1980 m. pasirodžiusi dvikalbė rinktinė — *Magnus I. Krinsky* ir Robert A. Maguire.

Bet grįžkime prie Vytis Bakaitio, prakalbinusio Juliaus Kelerio eilėraščių angliškai. Šiaip ar taip — 40 kūrinių! Kadangi Kelerio poezija, anot R. Šilbajorio, yra per daug metaforiška, tai vertėjas ne juokais turėjo verstis aukštyn kojomis, kad jo versija figūriškai maždaug atitiktų originalą. Kelerui būdingas ir žaismingumas, ir lyriškas liudysys. Tad ir Bakaitis, savitai veikiamas vardo Vytis (vyturėlis), kai kur pasistengė suvesti tolygius lyrymus. Žinoma, ne visur pavyko. Pasitaiso abejotinų nukrypimų, persistengimo.

Manau, verta nurodyti bent kelias abejone sukelusias vertimo detales. Poetas sako, kad „vasara pamesta kaip sidabro šaukštelis“. Vertėjas: „summer had been discarded with the silver spoon“. Čia žodis „lost“ kur kas gražiau atitiktų „pamesta“. Juk vasaros niekas neišmeta: mes ją prarandame; „nemiegantiuos vyzdziuos“ tampa „sleepless vistas“. O kuo blogas tikslus „pupils“ arba „eyes“? Gal norėta iškelti vyzdžių ir vistų fonetinį panašumą?

Bakaitis linkęs praplėsti anglišką frazę. Pavyzdžiui, „kaip semia ranka“ pavirsta „it's the same way they scoop up by hand“; „kadaise“ — „who knows when“. O kodėl nepavartoti „once“? „pavėjui“ tapo „in shelter from the wind“. Matyt, „windward“ netiko, nes posmui reikėjo ilgesnės eilutės; „kai taip ilgu“ „with desire so worked up“.

„Tuščiam paplūdimy“ — „at the drained reservoir“. O kodėl ne „on the deserted (ar „empty“) beach“? „Grindinys“ tampa „floor“; „žemyn, kur dar nėra tamsos“ — „downward, where for now there is nothing of darkness“.

Šalia pasitaikančių korektūros klaidų, yra ir kalbos sąvokų nesupratimo. Būtent, „užmiegam sapno“ giljotinai pasmerkti tampa „go to sleep to condemn the dream guillotine“. Tai juk visai kas kita. Ar vėl — „balsas langutas dienos šio puslapy“ — „and the voice of box-window of a daily“. Dienoraštis nėra dienaštis; „tenekaltina jis mūsų, minantių svetimą slenkstį“ — „let him not blame us for mentioning some foreign threshold“. Vertėjas nesuvokė žodžio „minti“ prasmės. Taip pat „ištvirkusi vasara“ nėra „deranged summer“. Ji tiksliau verstina kaip „indecent“ arba „lewd“.

Pakaks. Kur kas maloniau būtų cituoti ilgą vartinę pavyksių, įspūdingų Vytis Bakaitio eilučių, kuriose pajunti Kelerio poezijos impresionistinį vaizdingumą. Ypač tada, kai aistra šauniai metaforikai atvesta ir eilėraščių pasidaro erdvesnis, melodingesnis. Būtent: „Niekio daugiau. Tik šalin lakštingala / suokianti prisikėlimą, tik laukinė / našlaitė, lokuriuojanti rytą.“ — „There's nothing more, only a nightingale in frost / sobbing for resurrection, only the wild pansy waiting around for dawn“. Gražu, ir tiek.

Pranas Visvydas

SVARUS IR IDOMUS ŽURNALAS

Lituanistica. 1998 m. Nr. 4. Žurnalas leidžiamas Vilniuje nuo 1990 m. žurnalo *Lietuvos TSR Mokslų Akademijos darbai. A serija* (ėjusio nuo 1955 m.) pagrindu. Per metus išeiina 4 numeriai. Redaguoja redaktinė kolegija.

Istorija, archeologija, kalba, literatūra, tautosaka, etnologija — štai tokios pagrindinės *Lituanisticos* temos. Šio žur-

JULIUS KELERAS

VAIDAI

Aš tik sakau gi tau, kad tu esi vienintelė: vienintelis ruduo, vienintelė šalna, vienintelė žibutė, tirpstanti tarp pirštų man, vienintelė taip netikėtai bundanti pavasario ranka, pražystanti bejėgiškais kačiukais sniego kaugėj

Aš tik sakau: jeigu nebūčiau čia, turėčiau būt uola, atbundačia saloj, tuščiais namais, priglobiančiais keleivį, siaura aleja, sudedančia bluoštą ant ežero peties, ir tesulauki šį akimirka tave kaip savas horizontas, vedantis akus sapnus atgal namelio

Aš tik sakau gi tau, kad sniego sėrafiniai grįš rytą, ir vėjas veidus atpustys, bet nieks nesustabdyti vagono lekiančio į ateitį; ir ten toli giliai jau mūsų nepažins kiti, ir patys sau mes būsim svetimi kadaise nepageltusiose šiaurės ryto fotografijose

Aš tik sakau: tai verkia švyturys, tai valčių krūtys blaskosi per sapną, ieškodamos vandens, ir dusliai skamba varpeliai Mėlynbarzdžio pilyje, kur glaudžiasi vaikystės šmėklos, ir tie pilksvi kačiukai, sumerkti palei duris keleiviu sako: tu esi vienintelė

nalo straipsniai pasižymi gilia, išsamia tyrinėjimų faktų ir reiškinų analize, o straipsnių kalba, nors ir moksliska, tačiau švari, gryna, gero stiliaus.

Daugiausia vietos šiame *Lituanisticos* numeryje skiriama istorijai. Vigintas Stancelis savo straipsnyje „LDK vaidmuo Livonijos krizėje 1552-1561 m.“ tiria, kokie buvo Lietuvos ir kitų šalių interesai Livonijos krizėje, koks buvo Žygimanto Augusto vaidmuo ir kaip visa tai vertina įvairių šalių istorikai. Aivaras Ragauskas, rašydamas apie Vilniaus miestiečių valdanciojo elito dalyvavimą seimuose XVII a. antrojoje pusėje, teigia, kad seimų dalyviams įtvirtinti pilnateisį dalyvavimą seime ir apsaugoti esmines savo bei miesto teises nepavyko. Edmundas Gimžauskas straipsnyje „Dėl lietuvių ir gudų politinių siekių išsiskyrimo genezės I pasaulinio karo metais“ aiškina 1916-1917 m. lietuvių ir gudų politinių santykių istoriją, kuri yra nauja ir neliesta tema.

Vienas įdomių šio numerio straipsnių — Liudo Truskos statistinis straipsnis „Lietuvos SSR MVD-MGB personalo tautinė sudėtis 1940-1953 metais“. Autorius apie Lietuvos saugumą skelbia tokius duomenis, kurie sovietmečiu buvo valstybinė paslaptis. Saugumiečiai į Lietuvą atvyko jau birželio 15-ąją kartu su V. Dekanozovu. Vadovaujančių saugumo darbuotojų dauguma tuo metu sudarė nevietiniai kadrai (pvz., 1941 m. tarp jų buvo 52,2 proc. rusų, 31,2

Vertingas mokslinis veikalas

Albertas Juška: *Mažosios Lietuvos bažnyčia XVI-XX amžiuje*. Klaipėda 1997. 782 p.

Klaipėdos universiteto dėstytojas Albertas Juška su Mažosios Lietuvos fondo parama išleido stambią knygą apie bažnyčią Mažojoje Lietuvoje (iš tikrųjų knygos pavadinimas turėtų būti arba „Bažnyčia Mažojoje Lietuvoje“ arba „Mažosios Lietuvos bažnyčia“ niekuomet nebūta). Tai pirmą tokio pobūdžio lietuviška knyga. Bet ir vokiškų tyrinėjimų apie Mažosios Lietuvos bažnytinę istoriją tėra vos vienas kitas, o ir tie patys daugiausiai skelbti XIX a. ir šio šimtmečio pradžioje ir apima tik vieną kokį nors aspektą. O Juška gana plačiai aprašo bažnytinę padėtį ir lietuvių religinius bei tikybinius reikalus.

Pirmoje dalyje jis trumpai pamini mažlietuvių gyvenimą Rytų Prūsijoje nuo Reformacijos laikų iki Antrojo pasaulinio karo, kiek plačiau sustodamas prie jų pastangų išlaikyti lietuviškumą. Toliau jis aprašo parapijų kurimą, bažnyčių statymą ir pristato lietuvišką religinę literatūrą pagal žanrus: katekizmus, biblijas, giesmynus ir t.t. Atskira ne skyrinyje autorius aptaria susirinkiminių veiklų kaip savitą religinį mažlietuvių judėjimą. Pirmą dalį užbaigia su skyriais apie Klaipėdos krašto bažnyčią 1919-1939 metais ir apie šio krašto parapijas po 1945 metų, joms jau priklausant Lietuvos Liuteronų bažnyčiai.

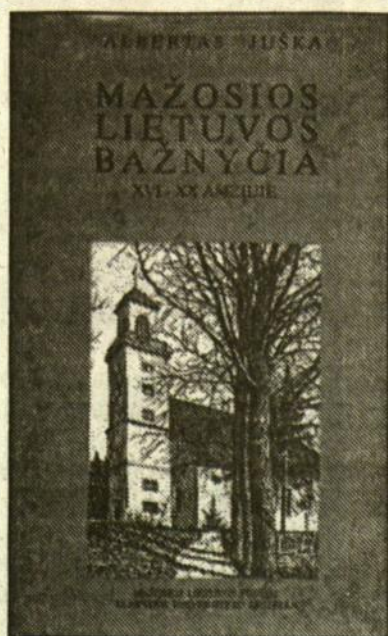
Šie abu skyriai yra ypač vertingi, nes jei autorius visuose kituose skyriuose pasitenkino kitų tyrinėtojų darbais, tai čia jis savo išvadas pagrindžia jau archyviniais šaltiniais ir propalecia mūsų žinias naujais duomenimis. Krenta tik akin, kad, pristatydami Klaipėdos krašto bažnytinį gincus 1919-1939 metais, jis vertina juos kiek vienašališkai. Tuometinė situacija buvo paini, tad reiktų parašyti anuometinius įvykius kiek galima nuosaikiau, nenuvertinant vienos pusės. Ypač nedera istoriniame veikle vartoti tokių žodžių, kaip „šmeizė“ ir t.t. Nepaprastai vertingas yra skyrius apie

skiepijimo lietuviams patriotinį prisirišimą prie tėvynės, atgrasinėdamas nuo sotesnės duonos ieškojimo svetur, prasidėjus maseinei tautiečių emigracijai į Ameriką, sielojosi dėl sulenkintų Vilniaus krašto bažnyčių ir mokyklų, aptarinėjo, kokie turėtų būti tikrieji kunigai.

Džiuljeta Maskaliūnienė savo straipsnyje „XIX a. lietuvių didaktinė proza“ tiria, kaip didaktiniai lietuvių rašytojai, remdamiesi kontrasto principu, komponuoja savo didaktinius siužetus ir parenka veikėjus.

Lituanistica recenzuoja ir Lietuvos kalbininkams, ypač baltistams gerai žinomą Lenkijoje leidžiamą rimtą periodinį leidinį, skirtą baltų kalbotyrai ir baltistikai, *Linguistica Baltica*, apie kurį Čikagoje vykusiame „Santaros-Sviesos“ suvažiavime užsiminė ten dalyvavęs italų baltistas Pietro Dini.

Visi, norintieji užsisakyti šį vertingą žurnalą, rašykite leidyklos adresu: *Lituanistica*, A. Goštauto 12, 2600 Vilnius, Lithuania. Žurnalo kaina — su

Klaipėdos krašto parapijų atsikurimą po 1945 metų ir jų integraciją į bendrą Lietuvos Liuteronų bažnyčią. Reikėjo tik paaiškinti religinių kultūrų igaliotinio nuorodą, kad 1946 m. būta neva 44 liuteroniškų parapijų. Mat tuo laiku bažnyčios konsistorija dar nebuvo priregistravusi parapijų, ir igaliotinis pridavė spėta skaičių. Antrąją ir kur kas platesnę knygos dalį sudaro visų Mažosios Lietuvos parapijų aprašymas. Čia trumpai aprašytas kiekvienos parapijos išsivystymas ir veikla, paminėti jų kunigai. Tai tikra enciklopedija. Jau vien dėl šios dalies knyga dar labai ilgą laiką nepraras savo vertės.

Žinoma, būtų galima apgailauti, kad knygoje per siaurai pristatoma Rytų Prūsijos bažnyčios istorija. Mažai sužinome apie bažnyčios vadovų bėję laikyseną mažlietuvių atžvilį ir apie lietuviškumo palaikymo poslinkius bažnyčioje. Autorius to nesiėmė gvildinti, nes jis neturėjo galimybių peržiūrėti Berlyno archyvus. Bet tai ne per daug mažina šios

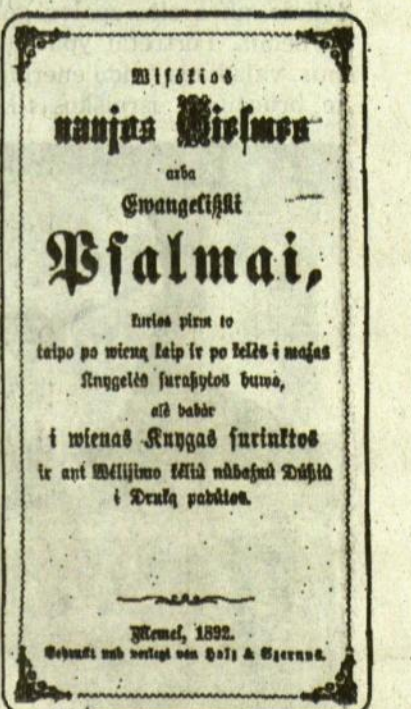
knygos vertę. Surinkti tiek medžiagos vienam žmogui yra didelis darbas, ypač kad tai turėjo būti atlikta šalia visų kitų universitetinių darbų. Ši knyga tegu puošia ne tik lietuvių evangelikų namus, bet visas lietuvių asmenines bibliotekes. Juk čia lietuviai ras daug jiems nežinomų ir, nemokant vokiškai, neprieinamų žinių. Nors yra nemažai klaidingų vertimų, pvz., „Fonds der Landeskirche“ nėra „Laukininkų bažnyčios fondas“, bet „Krašto bažnyčios fondas“, tai yra Prūsijos bažnytinis fondas (p.364). Tokių ir panašių klaidų būtų buvę galima išvengti. Galima abejoti kai kurių anekdotų verte arba poetų kūrinių citavimu istoriniame darbe. Bet autorius norėjo parašyti lengvai skaitomą knygą, kas jam gerai pavyko. Gal tai yra net svarbiau, nei sausi moksliniai svarstymai.

Ypač pagirtina, kad autorius pristato ne vien tik Prūsijos evangelikų bažnyčiai priklausancias parapijas, bet ir visas kitas konfesijas, tarp jų ir katalikiškas šio krašto parapijas. Jei dar Bronius Kviklys, aprašydamas Lietuvos bažnyčias, paminėjo tik katalikų bažnyčias, tai Juškos žvilgsnis yra jau tikrai ekumeninis.

Autorius mini savo veikale daugelį dvasininkų bei lietuviškų rašto darbuotojų. Gaila, kad didelė knygos apimtis neleidė pridėti dar atskiros dalies su asmenų biografijomis. Tai jau būtų atskiras veikalas, kurio turėtume išprašyti iš autoriaus. Bet yra įtrauktas visų parapijų kunigų sąrašas.

Labai vertingos yra iliustracijos. Platus panaudotos literatūros sąrašas. Pavardžių bei vietovių rodyklės ir santrauka vokiečių kalba daro knygą dar vertingesnę.

Artūras Hermann

Populiarusis lietuvininkų *Giesmynas* (kairėje) — iš jo dar ir dabar giedama; dešinėje — susirinkiminių *Giesmynas*.

Originalioji išsė bažnyčia.